

KULTURLAGER, FYND OCH HUSLÄMNINGAR FRÅN CIRKA 1650–1850 INOM BERGSKVARTERET

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom stadslager L2009:7173, fastigheterna Berget 1:1 och Kopparhammaren 2, Norrköping socken, Östergötlands län

DENNIS BERNHUS

Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3469

ARKEOLOGIKONSULT
Karins väg 5
194 61 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Bergsbron vintertid. Foto från sydväst.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:
Fastighetskartan: © Lantmäteriet
Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2022
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

KULTURLAGER, FYND OCH HUSLÄMNINGAR FRÅN CIRKA 1650–1850 INOM BERGSKVARTERET

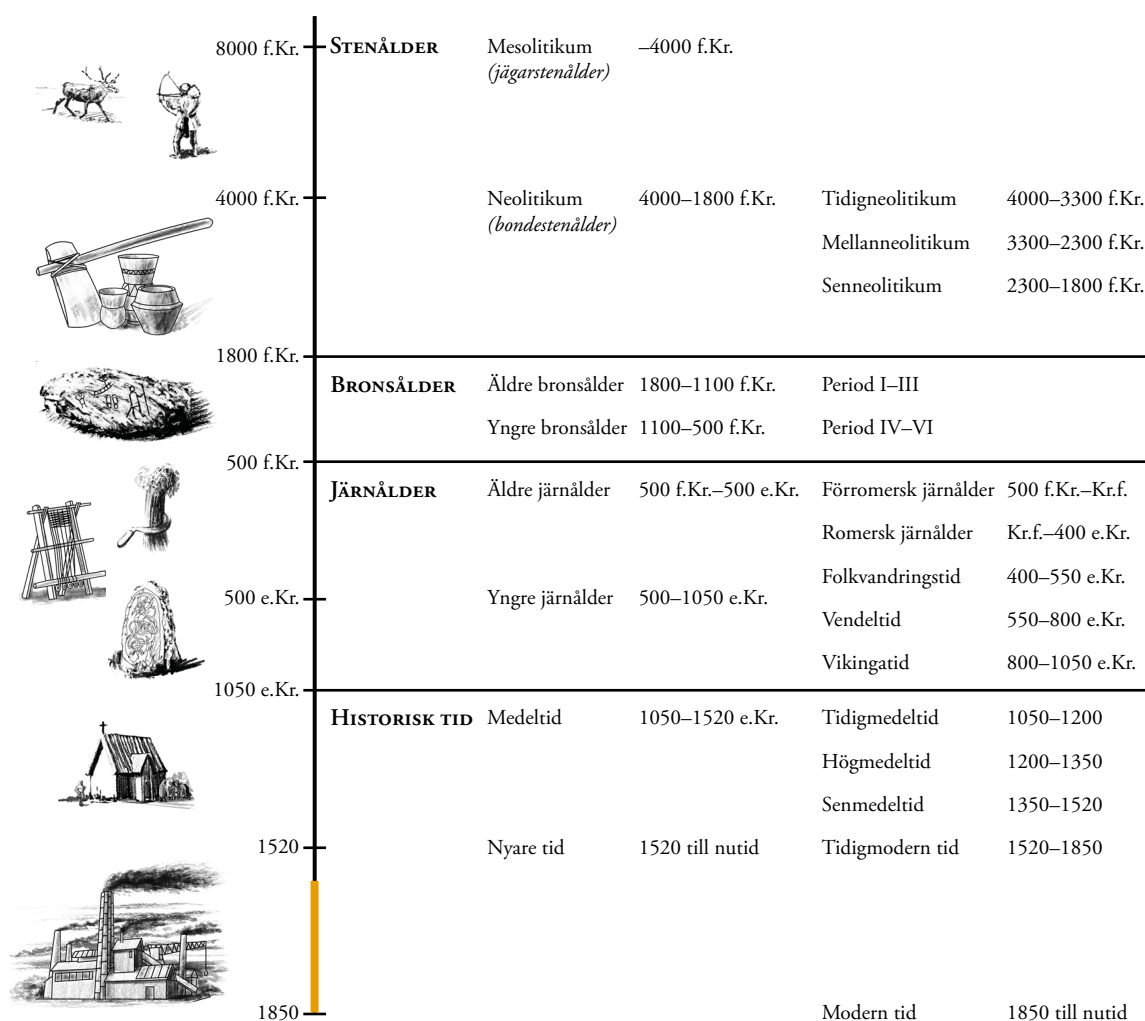
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom stadslager L2009:7173, fastigheterna Berget 1:1 och Kopparhammaren 2, Norrköpings socken, Östergötlands län

DENNIS BERNHUS

Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3469

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTIKVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

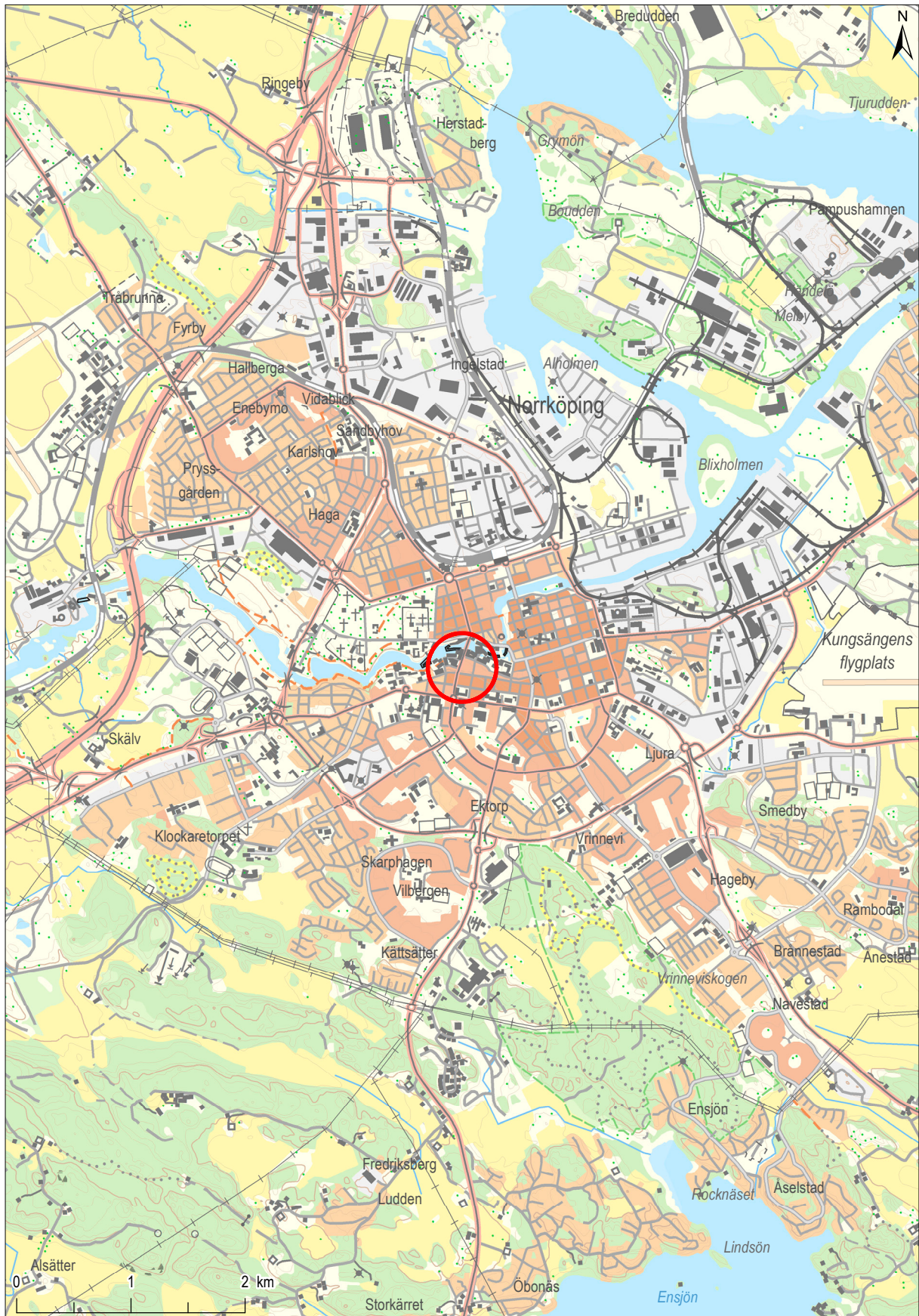
eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
INLEDNING	7
HISTORISK BAKGRUND	8
TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR	10
GENOMFÖRANDE	10
RESULTAT	12
Schakt 1	12
Schakt 2.....	15
Schakt 3.....	16
Schakt 4.....	18
FYND.....	19
SLUTSATS.....	20
REFERENSER	22
Litteratur	22
Historiska kartor.....	22
Digitala källor	22
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	23
BILAGOR	24
Bilaga 1. Schakt	24
Bilaga 2. Kontexter	25
Bilaga 3. Fynd.....	27

Figur 1. Platsen för den arkeologiska undersökningen i centrala Norrköping. Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Under februari – mars månad 2021 genomförde Arkeologikonsult på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötland en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning längst med Kungsgatan, Södra och Norra Grytsgatan samt Kvarngatan (figur 1 och 2). Schaktningsövervakningen utfördes inom fornlämningsområdet Norrköpings stadslager (L2009:7173) och fastigheterna Berget 1:1 och Kopparhammaren 2.

Syftet med undersökningen var i första hand att dokumentera berörda lämningar och kulturlager i samband med Vattenfalls schaktningsarbete för nedläggning av nya elkablar. Schaktet var sammanlagt

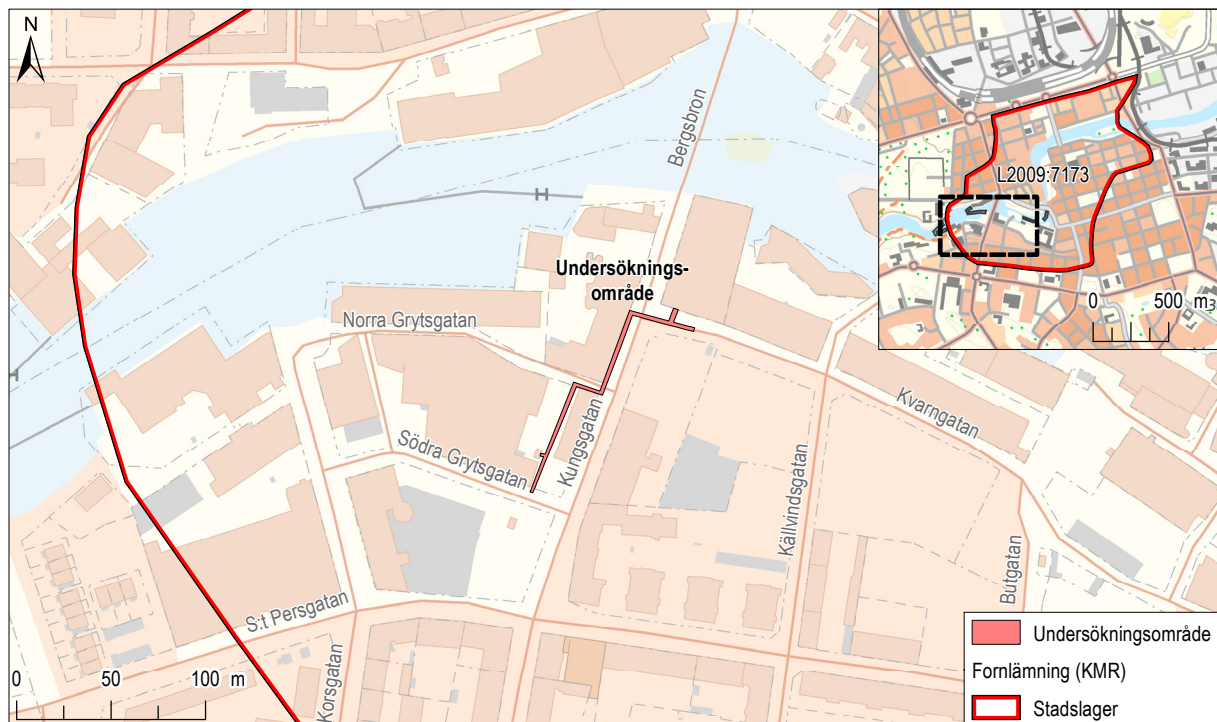
cirka 170 meter långt, 1,5 meter brett och 0,8 meter djupt. Schaktet grävdes till största del i redan befintliga rörgravar, större delen av undersökningsområdet var därför redan urschaktat i samband med de tidigare markarbetena. Schaktet delades upp i fyra delar och här undersöktes orörda kulturlager samt rester efter möjliga syllstenskonstruktioner.

De fynd som framkom vid schaktningarna var keramik, kakel, kritpipor och glas. Ett intressant fynd var fragment från brännstöd och brännplåtar, vilket använts inom en keramisk produktion. Fynden kan dateras till historisk tid, med en klar majoritet under 1700-talet.

INLEDNING

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötland utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom Norrköpings stadslager (L2009:7173) längst med Kungsgatan, Södra och Norra Grytsgatan samt Kvarngatan, inom

fastigheterna Berget 1:1 och Kopparhammaren 2 (figur 1 och 2). Syftet med undersökningen var att dokumentera eventuella lämningars karaktär och omfattning. Schaktningsövervakningen utfördes i samband med Vattenfalls nedläggning av nya elkablar.

HISTORISK BAKGRUND

Stadens historia sträcker sig tillbaka till 1000-talets första hälft då en kungsgård etablerades norr om Motala ström men först under Gustav II Adolfs tid, runt början av 1600-talet förändrades stadens inriktning. Norrköping skulle bli ett produktionscentrum med inriktning på metallhantering. Produktionen bedrevs till stor utsträckning i faktorier och industriliknande miljöer (Carelli 2021:738ff). Detta bidrog till att stadens industriella hantverk förändrades organisatorisk och övergick mot ett borgerligt hantverk. Stadens hantverks verksamhet kom att präglas av mästarägda verkstäder med en mer småskalig produktion (Carelli 2022:7).

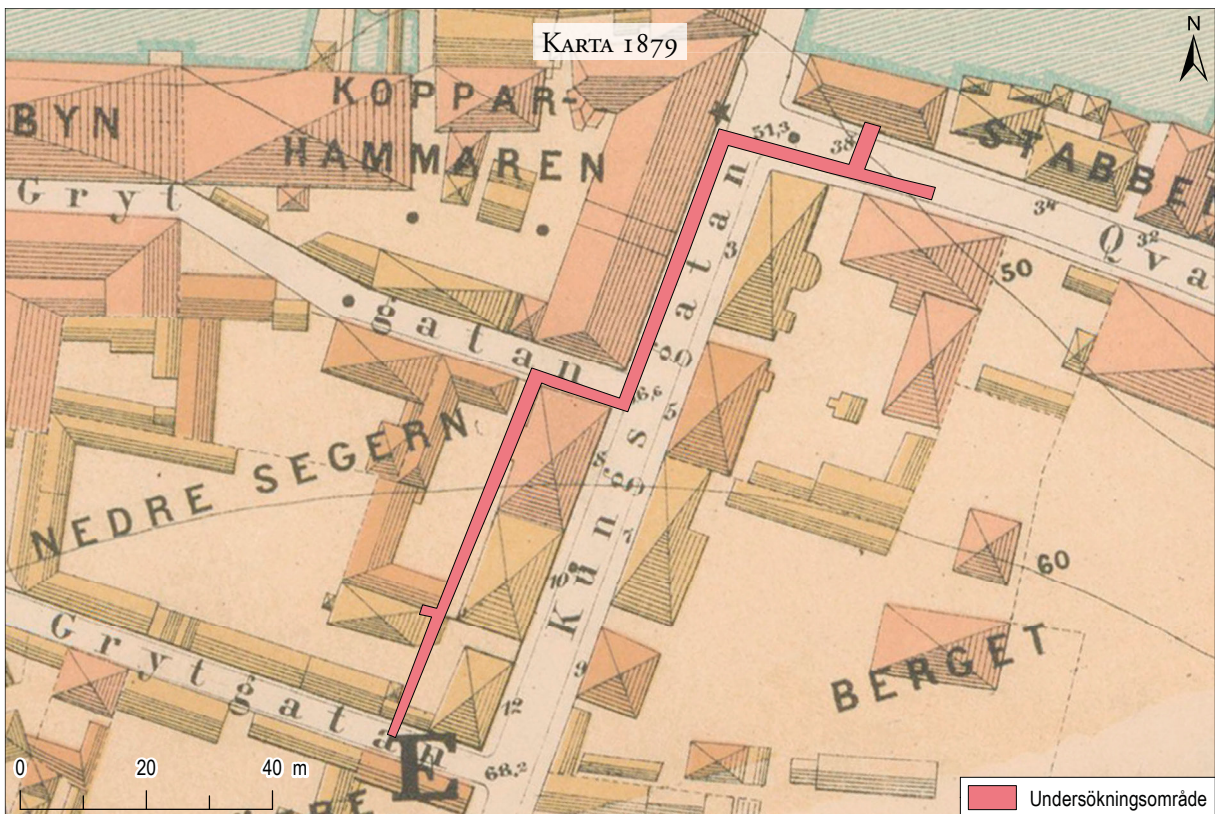
År 1641 beslutade drottning Kristina att stadsbebyggelsen skulle regleras efter ett rutnätsmönster. Fram till dess hade två olika bebyggelsemönster existerat parallellt. De nya stadsdelarna var uppbyggda efter rutnätsprincipen medan de äldre stadsdelarna präglades av en bebyggelsemässig oregelbundenhet som var organiskt framvuxen (Carelli 2022:8).

Under de första två decennierna av 1700-talet drabbades Norrköping av en rad ödeläggelser som pestepidemi, bränder och rysshärjningarna. Stadens befolkning var hårt ansatt och bebyggelsen närmast totalförstörd. Under de följande åren sattes stort fokus på stadens återuppbyggnad och stadsområdet utvidgades (Carelli 2021:746). Under 1800-tal utvecklades Norrköping till att bli en av landets absolut ledande industristäder (Carelli 2022:8).

Det aktuella undersökningsområdet är beläget inom fastigheten Berget 1:1 och Kopparhammaren 2. Kopparhammaren utgör en modern sammanslagning av flera äldre kvarter som Gamla byn, Kopparhammaren, Vävstolen, Nedre segern, Övre segern, Bommen och östra delen av Gryt. De historiska kartorna visar att en bebyggelse på platsen har existerat från tidigast 1600-tal (figur 3). Det senare kartmaterialet visar även att en genomgripande omstrukturering av bebyggelsen inom vårt undersökningsområde ägde rum någon gång under perioden 1853–1879 (Carelli 2022:11). Större delen av undersökningsområdet ligger inom gamla kvarteret Nedre Segern (figur 4).

Figur 3. Undersökningsområdet (markerat med röd cirkel) mot bakgrund av historisk karta 1719. Kartan är ej rektifierad. Norr är uppåt i bild.

Figur 4. Undersökningsområdet mot bakgrund av historisk karta 1879. Skala 1:1 200.

TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR

I närområdet har fem tidigare arkeologiska undersökningarna gjorts. Dessa av Stiftelsen Kulturmiljövård (Jonsson 2015, Wirbrand 2022), Östergötlands länsmuseum, (Björkhager & Hörfors 2010) och två från UV Öst (Karlsson 2003, 2005).

I Kvarngatan framkom kulturlager, en husgrund samt en yngre stenläggning (Wirbrand 2022:11f; Björkhager & Hörfors 2010:9). Lämningarna kan dateras till tiden före strandomläggningen eller möjligen till den industriella tiden (Björkhager & Hörfors 2010:7). Längre söderut i Norra Grytsgatan framkom lämningar av kulturlager utan närmare datering (Björkhager & Hörfors 2010:10 (figur 5).

Strax öster om föreliggande schaktningsövervakning har UV Öst gjort en förundersökning i kvarteret

Bergskvadraten nuvarande kvarteret Berget. Här påträffade kulturlager med yngre rödgoods daterat till 1800-tal (Karlsson 2005:16). Vidare söderut med ett avstånd på cirka 10 meter från schakt 1 i Södra Grytsgatan har Stiftelsen kulturmiljö gjort en förundersökning inom kvarteret Kopparhammaren (figur 5). Där påträffades lämningar från en husgrund samt ett kakelungsfundament som daterades till mellan 1700-talets slut till tidigt 1800-tal (Jonsson 2015:19).

UV Öst har även gjort en förundersökning 2003 i Kvarteret Vävstolen precis väst om aktuellt undersökningsområde (figur 5). Vid denna förundersökning framkom en stenläggning och en mindre mängd fynd av kritpipsfragment, fönsterglas, fajans och yngre rödgoods, från slutet av 1600-tal till tidigt 1700-tal (Karlsson 2003:7).

GENOMFÖRANDE

Fältarbetet utfördes mellan februari – mars 2021. Schaktningen var till största del förlagd till befintliga rörgravar. Arkeologisk närvaro koordinerades således efter behov mellan markpersonal och arkeolog. Delar av schaktningen kunde utföras utan övervakning, till exempel brytning av asfalt eller där delar av schaktet tydligt var stört av sentida exploatering.

Sammanlagt grävdes ett längre schakt på cirka 170 meter, uppdelat i fyra delar (figur 5). Första delen av schaktet (*schakt 1*) gick från Södra Grytsgatan norrut tvärs över innergården till Kungsgatan 60 och 62 ner till Norra Grytsgatan, för att sedan svänga österut på Kungsgatan. Andra delen av schaktet (*schakt 2*) gick längs med och norrut i Kungsgatan för att sedan korsa Kungsgatan österut mot Kvarngatan. Tredje

delen av schaktet (*schakt 3*) gick cirka 16 meter längs med Kvarngatan. Mitt i detta schakt skulle en tvärkoppling göras, varpå det schaktades 9 meter norrut från kopplingen som var lokaliserad vid mitten av schakt 3. Fjärde delen av schaktet (*schakt 4*) var lokaliserat i Norra Grytsgatan längs med den norra delen av schakt 1. Schaktet grävdes för underhåll och påkoppling av vatten och fjärrvärmeledningar. Detta schakt var inte en del av den ursprungliga planeringen. Alla schakt förutom schakt 4 grävdes till ett djup av cirka 0,7–1 meter och innehöll flertalet röredningar som skar kors och tvärs genom schakten. Schakt 4 grävdes två meters djupt. Schaktningen genomfördes skiktvis med hjälp av maskin och påträffades lämningar rensades dessa fram med hjälp av handredskap för dokumentering, fotografering och digitala inmätningar med precisions-GPS.

Figur 5. Tidigare undersökningar i närområdet (urval; Kulturmiljöregistret). Gällande förundersökningen i Kv. Vävtolen (Karlsson 2003) är datan digitaliserad utifrån rapporten i Arkivsök. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 500

RESULTAT

Schakt 1

Schaktet låg i en sydvästlig – nordöstlig riktning för att sedan svänga åt österut på Norra Grytsgatan (figur 6). Schaktet var 80 meter långt 1,5 meter brett och 0,7–1 meter djupt och följde redan befintliga elledningar. På grund av rådande väder fick schaktets succesivt tjältinas innan grävning.

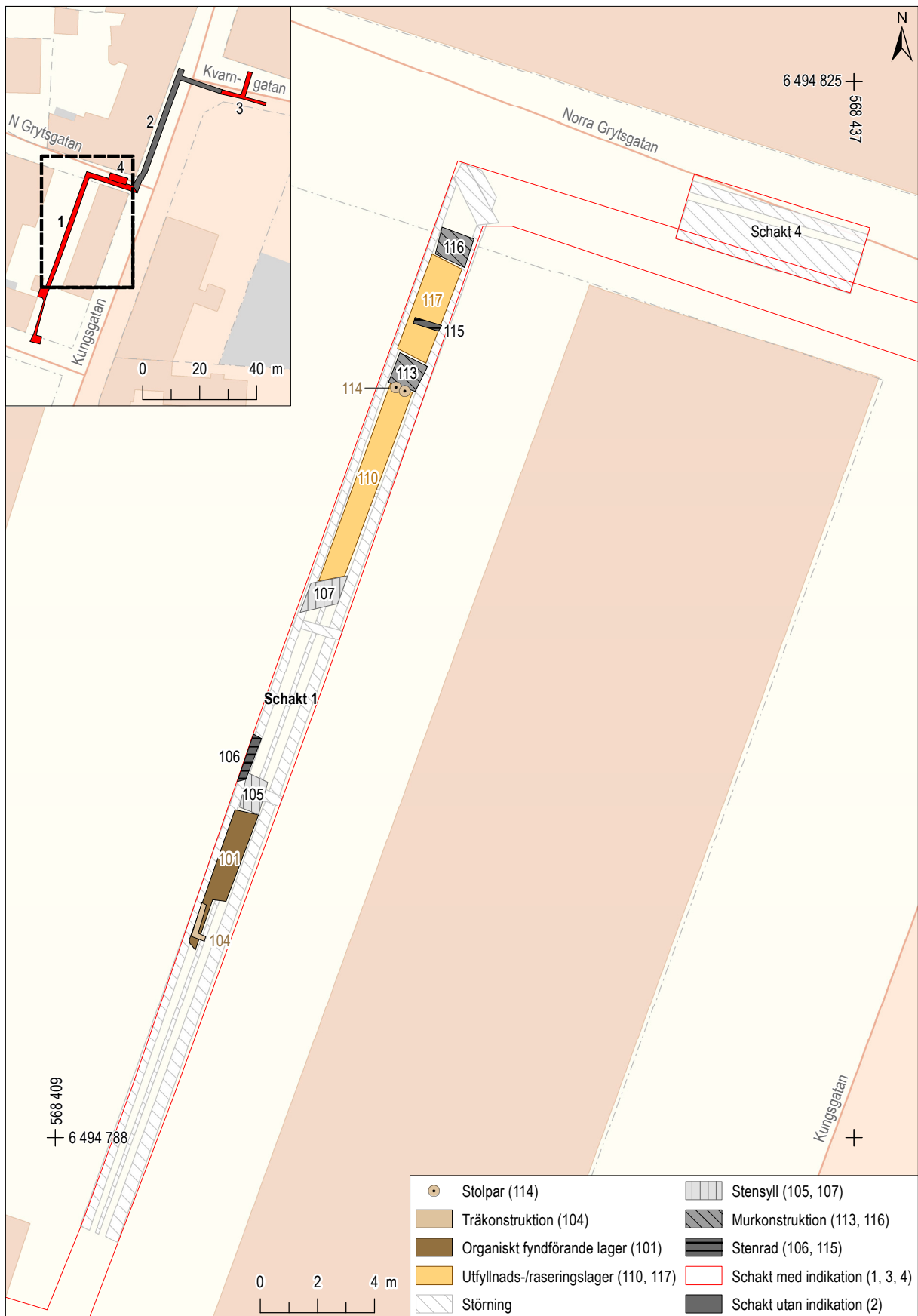
Schaktets sydligaste och nordligaste del var stört av äldre kabelledningar. Vid schaktets mellersta del på en sträcka av cirka 25 meter framkom en relativt stor mängd lämningar (figur 7). Dessa bestod av murar och fyndförande kulturlager. Sammanlagt framkom sex stenkonstruktioner varav fem av dessa kan tolkas

som murkonstruktioner. Även kulturlager i anknäring till murkonstruktionerna samt träkonstruktionerna (104 och 114) framkom vid schaktningarna, varav träkonstruktion 104 sannolikt är en del av ett fragmentariskt trägol. Murarna var troligt del av två husgrunder. I kulturlagren framkom fynd som yngre rödgods, fajans, majolika, porslin, flintgods, vitgods, kakel och fragment av brännstöd och brännplåtar. Även fynd av kritpippor och glas framkom i mindre skala.

Samtliga arkeologiska lämningar som påträffades fortsatte in i schaktväggarna åt både väster och öster. På grund av det smala schaktet har lämningarna endast gått att tolka översiktligt.

Figur 6. Schakt 1 under arbetets gång. Foto från sydväst.

Figur 7. Samtliga anläggningar i schakt 1. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:200. Översikt mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2000.

Figur 8. Murkonstruktion 107 i schakt 1. Foto från öst – sydöst.

Figur 9. Murkonstruktion 113 (till vänster) och stenrad 115 (till höger) i schakt 1. Foto från öst – sydöst.

Schakt 2

Schaktet var lokaliserat längs med och tvärs över Kungsgatan, schaktet var cirka 60 meter långt (se figur 5). Direkt vid schaktstart framkom en större störning av flertalet äldre kablar (figur 10). Detta

gjorde att schaktet fick flyttas cirka 1 meter åt öster. Dessa kabelledningar följde schaktets hela sträcka. Massorna i schaktet bestod av återfyllt material, mestadels sprängsten, högst troligt från körbanan på Kungsgatan. Mot botten av schaktet framkom en finare sand.

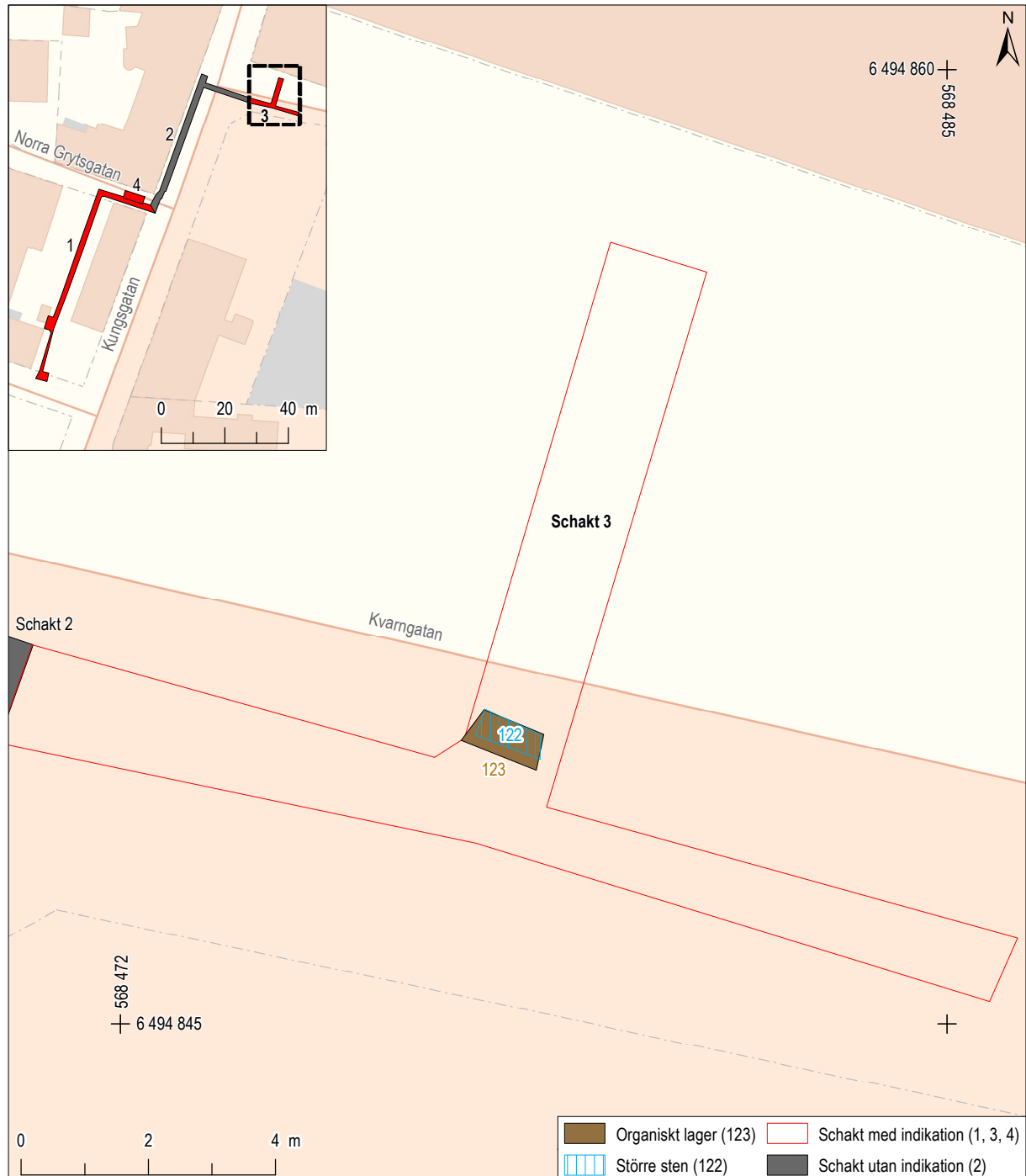

Figur 10. Schakt 2 under arbetets gång. Foto från sydsydväst.

Schakt 3

Schaktet gick från Kungsgatans östra sida längs med Kvarngatan mot öst samt korsade Kvarngatan vid schaktets centrala del och hade en sammanlagd längd på cirka 25 meter (figur 11). Schaktet bestod till större delen av återförda massor från diverse tidigare

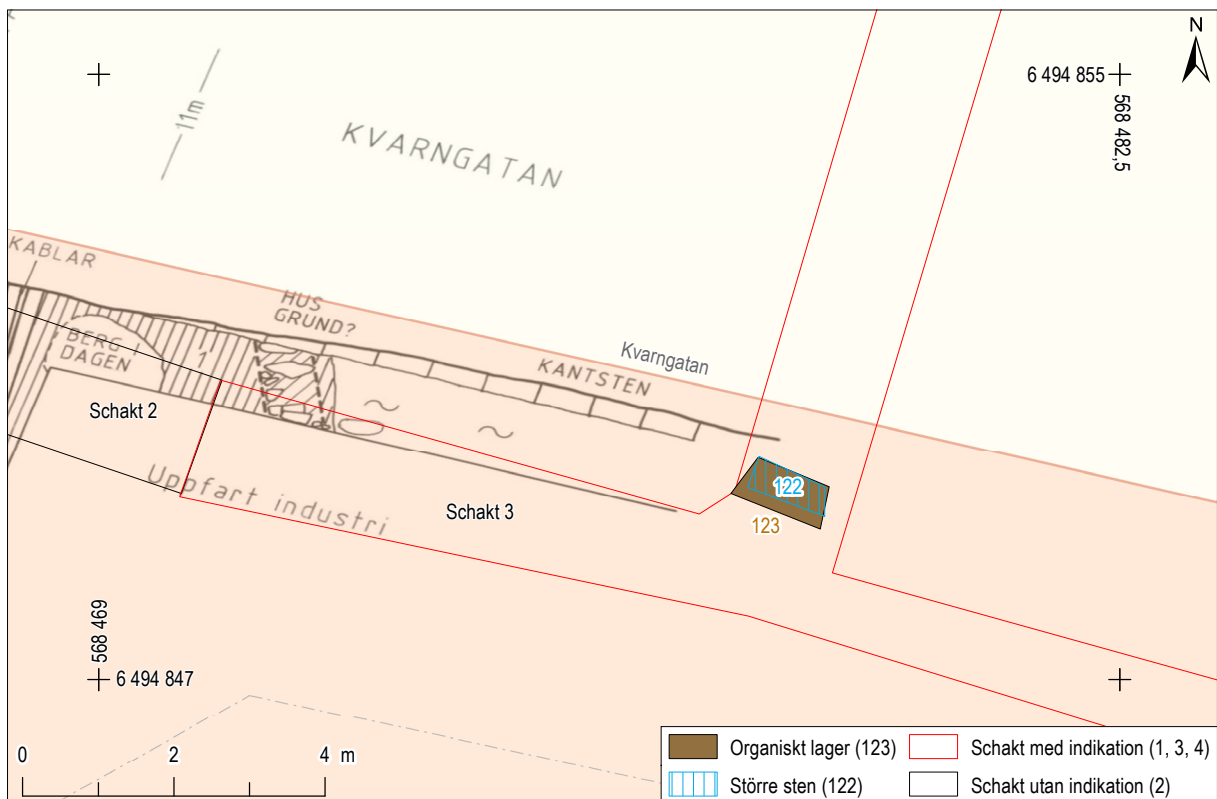
markarbeten. Förutom vid schaktets T-korsning där det framkom en möjlig murkonstruktion (122; figur 12), i storlek 1 x 1 meter och ett tillhörande kultur-lager (123) med små mängder yngre rödgods och fönsterglas. Lämningarna är troligen del av samma huskonstruktion som framkom under schaktningarna 2010 (jfr. Björkhager & Hörfors 2010:9; figur 13).

Figur 11. Samtliga anläggningar i schakt 3. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:100. Översikt mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2000.

Figur 12. En större sten (122), trolig del av en murkonstruktion, i schakt 3. Foto från nord-nordöst.

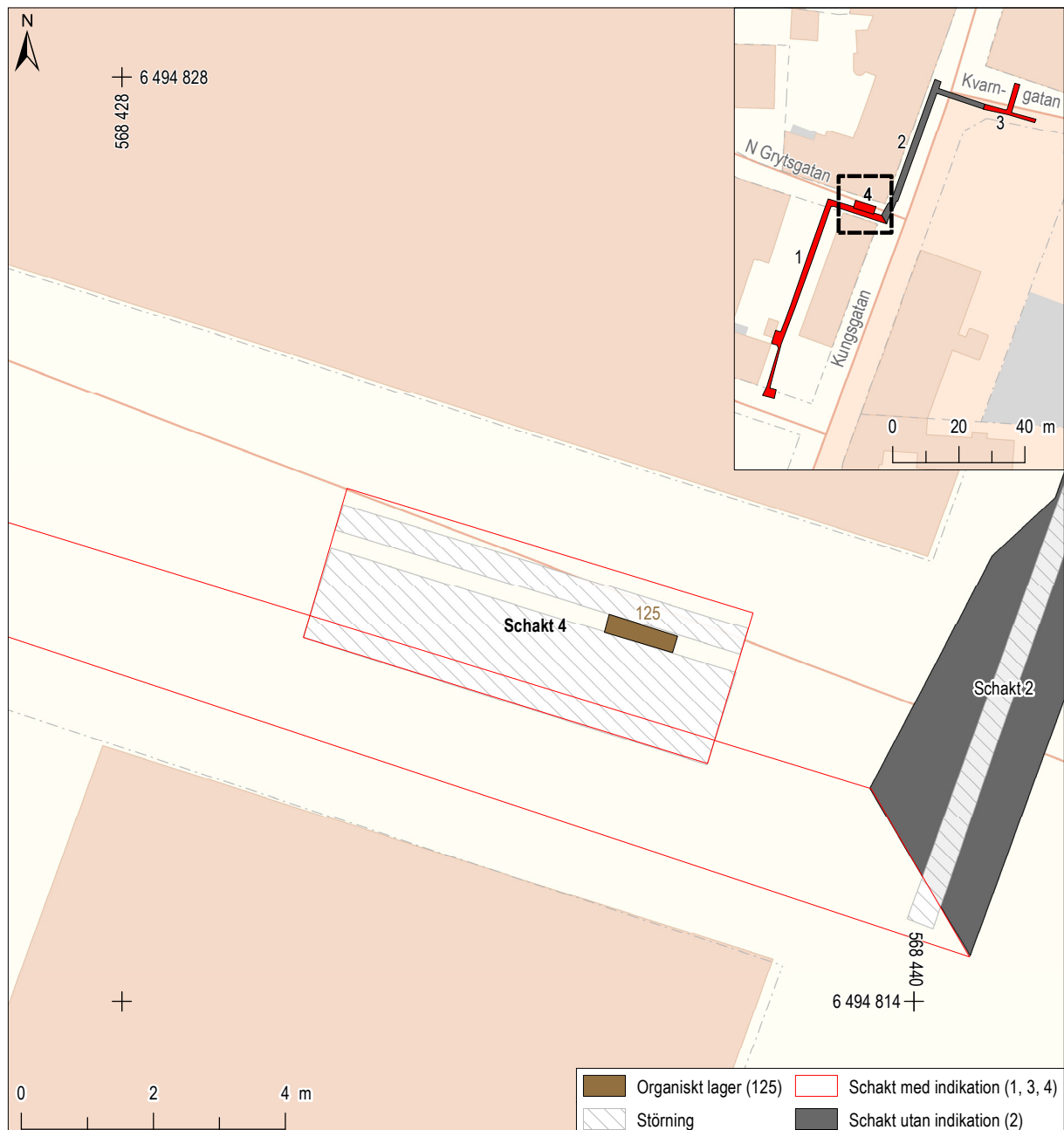

Figur 13. Den större stenen (122) tillsammans med lämningar påträffade 2010 av Östergötlands länsmuseum (digitaliserad ritning). Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:100.

Schakt 4

Schakt för att ta fram befintlig fjärrvärmeledning i anslutning till schakt 1. Schaktet var 2 meter djupt, 6 meter långt och 2,4 meter brett (figur 14). Norr om fjärrvärmeledningen framkom en äldre vattenledning och söder om fjärrvärmen framkom diverse kabelledningar som fortsatte från schakt 1. Mellan dessa två större ledningar, mot schaktets slutdjup, framkom ett fetare organiskt lager med trärester

och osteologiskt material på en yta av cirka 0,2 meter x 1 meter och 0,1 meter tjockt. Lagret gick inte att undersöka i sin helhet då det framkom vid schaktets slutdjup. Det tolkas vara en del av de kulturlager som framkom vid schaktningarna för fjärrvärmeledningen 2010 (jämför Björkhager & Hörfors 2010:10). Resterande del av schaktbotten vid den södra sidan bestod av en lerig undergrund. I norra delen av schaktet bestod massorna enbart av återfört material.

Figur 14. Samtliga anläggningar i schakt 4. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:100. Översikt mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2000.

FYND

I kulturlager (101, 110 och 117) runt om murkonstruktionerna, påträffades fynd av yngre rödgods, fajans, majolika, porslin, flintgods, vitgods och kakel, samt fynd i en mindre skala av kritpippor och glas såsom fönster och dricksglas. Intressanta fynd var fragment från brännstöd och brännplåtar vilket

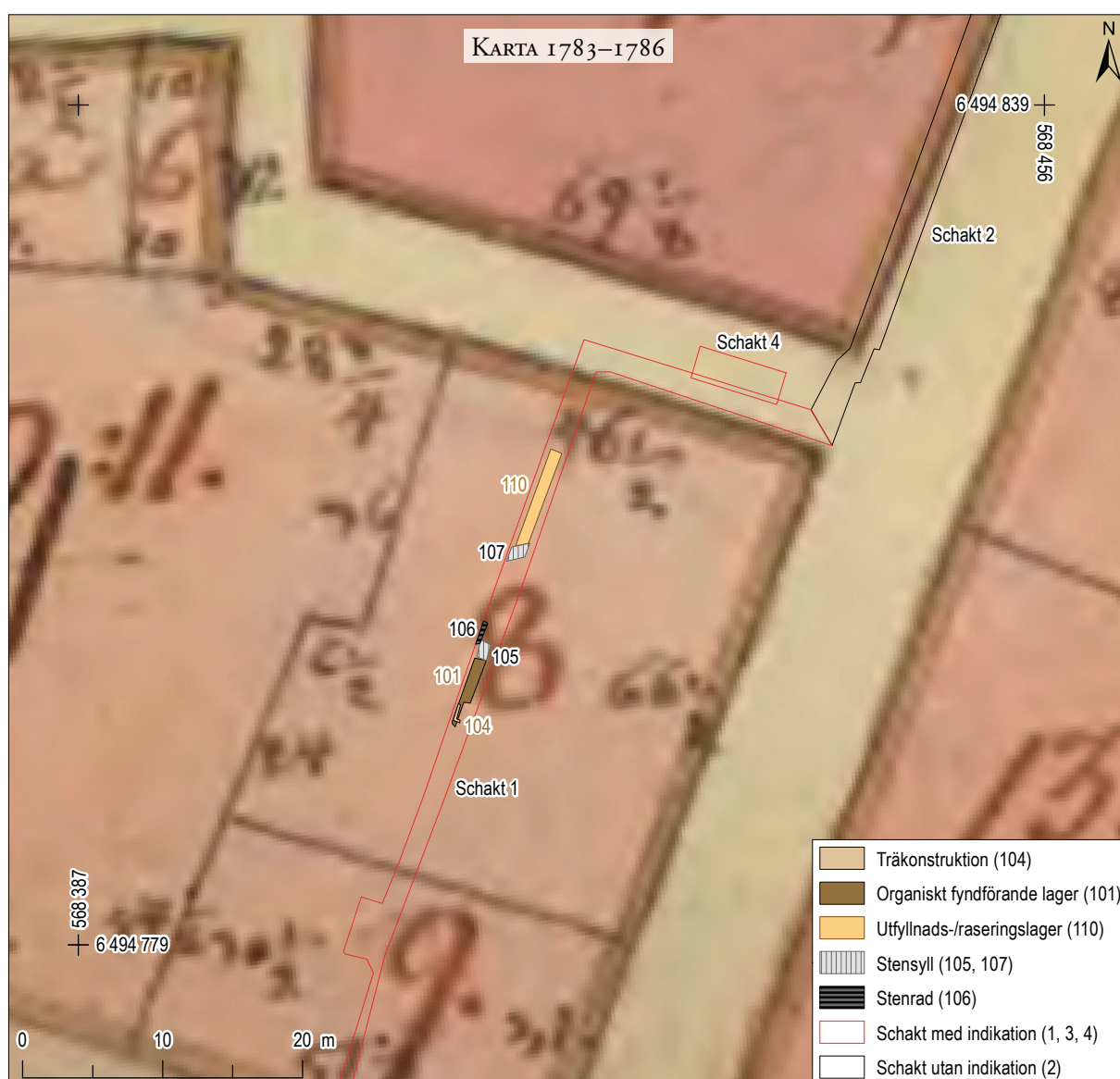
använts inom keramisk produktion (figur 15). Detta talar för en lokalproducerad keramik. Det framkom även halvfabrikat av kakel vilket stärker denna tolkning. Fyndmaterialet kan dateras till perioden 1650-tal fram till slutet av 1800-talet (bilaga 3).

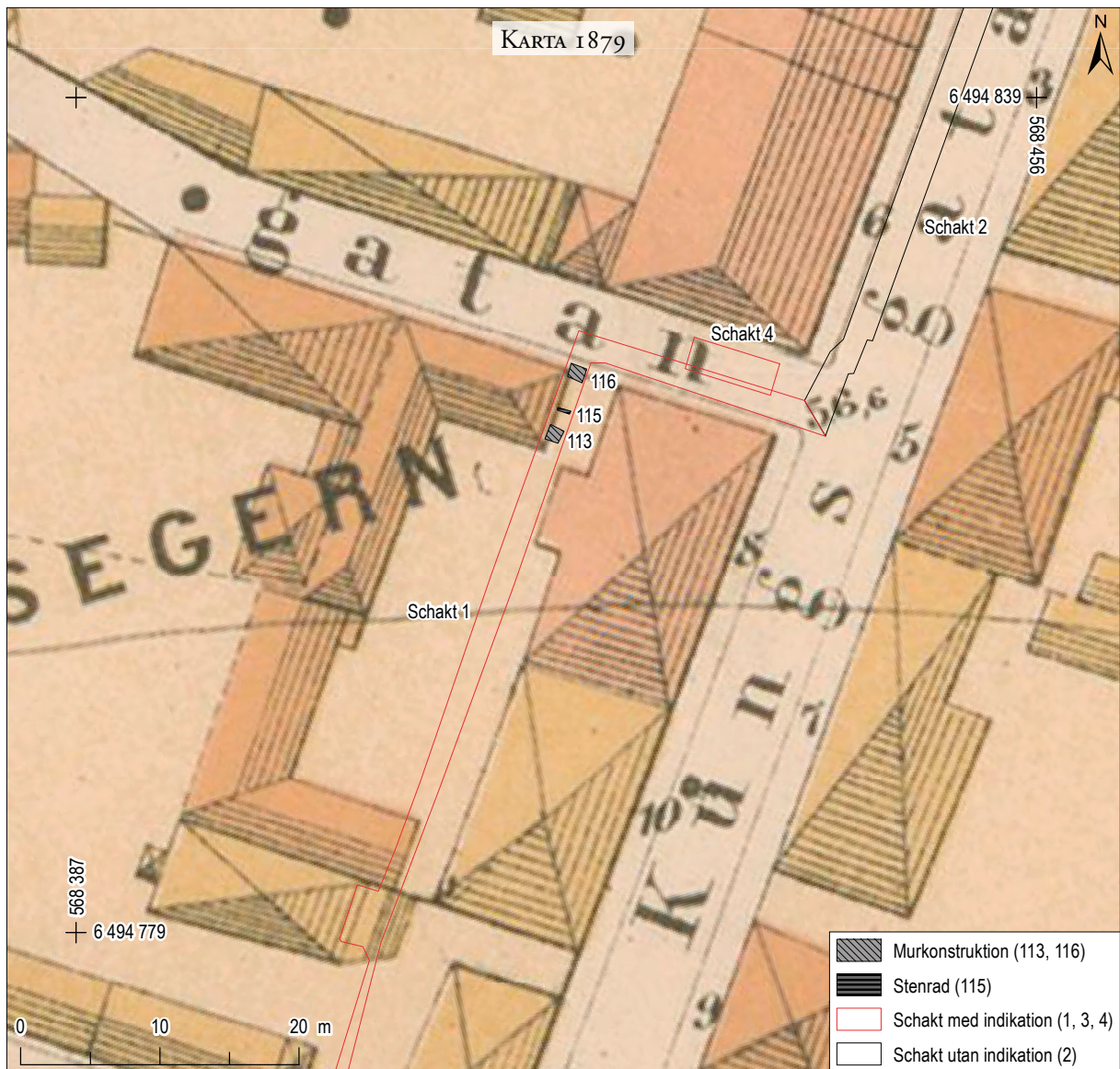
SLUTSATS

De arkeologiska undersökningarna i området visar att denna del av Norrköping ingick i det tidigmoderna stadsområdet. Det framkom bebyggelselämningar som kan dateras till tiden 1600–1800-tal. Lämningarna var dock något begränsade på grund av schakts ringa bredd samt alla diverse kabelledningar som framkom runt och på lämningarna. Lämningarna var även fragmenterade av de relativt omfattande markarbeten som ägde rum i området under 1800- och 1900-talen i samband med byggnationsarbeten.

Undersökningarna visar på lämningar från minst två olika husgrunder med fyndförande kulturlager. Med hjälp av fynden, främst keramiken, har det gått att datera dessa lämningar vilka kan placeras in i två olika faser. Första fasan till tiden från 1650-tal fram till 1700-talets andra hälft (figur 16), då det i Norrköping bedrevs ett borgerligt hantverk med mästaregda verkstäder. Den andra fasan daterades till tiden 1800–1900-tal (figur 17), då Norrköping var en av landets absolut ledande industristäder.

Figur 16. Lämningar från husgrunder som tolkas till perioden från cirka 1650 till slutet av 1700-talet. Kartan visar hur lämningarna påträffades centralt i förhållande till 1700-talets tomtstruktur. Mot bakgrund av historisk karta 1783–1786, skala 1:500.

Figur 17. Lämningar från husgrund som sannolikt är från perioden mellan 1800-tal till 1900-tal. Mot bakgrund av historisk karta 1879, skala 1:500.

REFERENSER

Litteratur

BJÖRKHAGER, V. & HÖRFORS, O. 2010. *Kvarn-, Kungs- och Norra Grytsgatan. Fjärrvärmekulvert i Norrköping. Arkeologisk förundersökning*. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2010:47.

CARELLI, P. 2021. *En synerlig vacker och blomstrand stad: Historisk-arkeologiska perspektiv på Norrköpings äldre historia (ca 1000–1800)*. Lund.

CARELLI, P. 2022. *Del av Kopparhammaren 2, Norrköping – tidigare kvarteret Vävstolen. PM 2022:16. översiktlig arkeologisk utredning inför detaljplan*. Arkeologerna Statens historiska museer.

JONSSON, K. 2015. *I utkanten av 1600-talets Norrköping. Kvarteret Kopparhammaren. Arkeologisk förundersökning*. Stiftelsen Kulturmiljövård. Rapport 2015:81.

KARLSSON, P. 2003. *1600-tal i Kv. Vävstolen. Kv Vävstolen 8, Norrköpings stad och kommun, Östergötland*. Riksantikvarieämbetet, rapport UV Öst 2003:36.

KARLSSON, P. 2005. *Delar av kvarteren Backen, Kopparkrypen & Bergskvadraten. Arkeologisk förundersökning, del 1*. Riksantikvarieämbetet, rapport från UV Öst 2005:63.

WIRBRAND, F. 2022. *Schaktning i Kvarngatan, nya rännstenar i Norrköping, arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning*. Stiftelsen Kulturmiljövård, rapport 2022:34.

Historiska kartor

KARTA ÖVER NORRKÖPING, 1719
Län: Östergötland
Ort: Norrköpings stad
Lantmäteristyrelsens arkiv: D75-1:1
Förrättningsman: Obekant

BERGSKVARTERET I NORRKÖPING, 1783–1786
Län: Östergötland
Ort: Norrköpings stad
Lantmäteristyrelsens arkiv: D75-1:28
Förrättningsman: Jonas Cederblad

KARTA ÖVER NORRKÖPING, 1879
Län: Östergötland
Ort: Norrköpings stad
Norrköpings stadsarkiv: KS J3a:36
Förrättningsman: Alfred Rudolf Lundgren

Digitala källor

ARKIVSÖK, RIKSANTIKVARIEÄMBETET
Riksantikvarieämbetets söktjänst för arkivhandlingar i ämbetets e-arkiv
<https://app.raa.se/open/arkivsoek/search>

KULTURMILJÖREGISTRET (KMR)
Riksantikvarieämbetets söktjänst (Fornsök) med alla kända registrerade fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar i Sverige
<https://app.raa.se/open/fornsok/>

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3469
Länsstyrelsens diarienummer:	431-1896-2021
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2021-02-12
Uppdragsgivare:	Länsstyrelsen i Östergötland
Uppdragsnr i KMR:	202100127
Företagare:	Vattenfall
Län:	Östergötland
Landskap:	Östergötland
Kommun:	Norrköping
Socken:	Norrköping
Fastighetsbeteckning:	Berget 1:1 och Kopparhammaren 2
Berörda lämningar, KMR:	L2009:7173
Typ av undersökning:	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
Utförandetid, fältarbete:	Februari – mars 2021
Inmättningsmetod:	RTK-GPS
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdssystem:	RH2000
Projektledare:	Dennis Bernhus
Rapportansvarig:	Dennis Bernhus
Fältpersonal:	Dennis Bernhus
Planer och layout:	Ida Söderström
Fyndfotografering:	Kenneth Svensson
Keramikanalys:	Michel Carlsson
Kvalitetssäkring:	Jan Kockum
Fynd:	Tillvaratagna fynd förvaras hos Arkeologikonsult i väntan på fyndfördelningsbeslut.

BILAGA 1. SCHAKT

Schakt	Objekt	Storlek (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Kontext	Beskrivning
1	Schakt med indikation	80 x 1,8	0,7	118	101, 104, 105–107, 110, 113–117	<p>Schakt för elkablar. Schaktet schaktades i största mån i sydvästlig – nordöstlig riktning. Schaktets södra del är enbart stört av tidigare elledningar. Likt schaktets norra del som går in i Norra Grytsgatan. Schaktet är ca 80 m långt och 1,8 m brett och schaktades ner till ett djup av 0,7 m. Bottendjup av schaktet hade en bredd på ca 1 m. Under schaktningens gång har det tjältinats successivt. På en sträcka av ca 20 m centralt av schaktet framkom arkeologiska lämning som murar och fyndförande kulturlager med keramik, kritpipor och glas (butelj och planglas).</p> <p>All indikation av arkeologiska lämningar fortsätter in i schaktväggarna. Denna del av schaktet var även stört av ett antal olika störningar av diverse kabelledningar. Delar av tidigare kabelschakt har lagts direkt ovan på lämningarna eller dragits igenom vissa av murarna. Övriga massor i schaktet bestod av omrörda massor från tidigare schaktning. Schaktning längs Norra Grytsgatan öst – västlig riktning innehöll enbart recenta massor. Schaktdelen längst söder ut, upp mot Södra Grytsgatan, bestod enbart av nya återförda massor från diverse kabelledningar. En större nätstation stod vid denna plats.</p>
2	Schakt utan indikation	62 x 1,6	0,7	119	-	<p>Schakt längs med Kungsgatan. Första 6 m vid södra delen av schaktet framkom en större störning av elkablar, samt enbart recenta påförda massor. Botten djup i schaktet låg på 0,70 m, med en bredd av 1,60 m. På grund av störningen flyttades schakt ca 1 m åt öst, elkablarna följde schaktets västra vägg fram till schaktslut i norr. Fyllningen i schaktet bestod av sprängsten, singel och sand i botten. Sprängstenen tillhörde det bärlager för befintlig körväg, ca 0,60 m tjockt. Stört längs hela Kungsgatan ner till schaktets begränsning i norr.</p>
3	Schakt med indikation	25 x 1,5	0,7	33	122, 123	<p>Schakt i Kvarngatan på motsatt sida av Kungsgatan. Schaktet schaktades först i en väst – östlig riktning, bestod enbart av nya påförda massor. För att sedan schaktas norrut från schaktets mitt tvärsöver Kvarngatan. I schaktets T-korsning framkom en möjlig sylsten ca 1x1 m. Äldre elledningar var dragna direkt ovan denna sten. Runt om stenen, framkom ett kulturlager ca 0,05 m tjockt, siltigt och kompakt med träfiberrester och få skärvor keramik samt fönsterglas. Konstruktion var av grävd i norr och går in under schaktväggarna i öst och väst. Stenen var minst 0,40 m djup. Övriga massor i schaktet bestod av recent påförda massor från tidigare schakt för kabelledningar.</p>
4	Schakt med indikation	6,5 x 2,5	2	16	125	<p>Schakt för att ta fram befintlig fjärrvärmeledning. Schaktet schaktades 2 m djupt, 6 m långt och 2,4 m brett. Norr om fjärrvärmeledningen framkom en äldre vattenledning och söder om fjärrvärmerna framkom diverse kabelledningar som även framkom i schakt 1 (Kopparhammaren 2). Mellan dessa två större ledningar, mot schaktets slutdjup framkom ett fetare organiskt lager med trärester och animaliska restprodukter på yta av ca 0,20 m x 1 m och 0,10 tjockt (lagret gick inte att undersöka i sin helhet), för att sedan övergå till en lerig möjlig undergrund vilket täckte botten av södra delens schakt. Norra delen av schaktet bestod massorna enbart av återfört material från vattenledning.</p>

BILAGA 2. KONTEXTER

Kontext	Schakt	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek/höjd/djup (m)	Nivå (m.ö.h)	Observationer
101	1	Mörkare organiskt fyndförande lager	5	0,7	0,1	18	Stundtals omrört lager som var av en mörk, siltig karaktär. Framkom trärester och en del fynd som keramik och kakel, grävdes ca 0,10 m djupt, innan schaktets slutdjup. Lagret fortsatte in under den västra schaktväggen. Stört av diverse äldre elledningar, vilket medfört en del omrörda massor. En lins av enbart kalkbruk 0,05 m tjock och 1,5 m lång, framkom längs med den västra schaktväggen. I lagrets mörkare partier framkom även animaliska restprodukter.
104	1	Träkonstruktion	1,2	0,5	0,1	18	Konstruktionen bestod utav trä och sten längs med schaktets västra vägg. Ovan en sten i storlek 0,4x0,2x0,15 m låg två dåligt bevarade träplank, delar av planken bestod enbart av träfiberrester. Ena träplankan 1x0,1x0,02 m, låg i en N-S riktning och den andra mindre plankan låg överlappad med den andra i en V-Ö riktning. Kan möjligen vara del av ett trägol.
105	1	Stensyll	0,7	1,2	0,3	18	Under och intill en tvärgående elledning framkom en stenkonstruktion på ett djup av ca 0,4 m. En av stenarna hade en storlek på 0,50x0,35x0,20 m. Under ledningen framkom ytterligare en till sten av storlek 0,70x0,48x0,20 m. En av stenarna har vid ett tidigare tillfälle tagits bort för att elledningen ska få plats. Stenen har sedan lagts tillbaka men då bredvid ledningen. Stenkonstruktionen går in under båda schaktväggarna i öst och väst, djup gick ej att fastställa då fler av stenarna fortsatte under slutdjup för schaktet på ca 0,70 m. Dessa stenar kan troligt ha tillhört en äldre hussyll, möjligen samtida med 101 och 104.
106	1	Stenrad	1,5	0,15	0,1	17,9	Under en äldre kabelledning vid den västra schaktväggen framkom en stenrad av tre stenar i N-S riktning, framkom i direkt anslutning från 105. Stenarna låg till större del under den västra schaktväggen och därav kunde anläggningen ej helt undersökt.
107	1	Stensyll	1,2	1	0,3	17,9	Vidare norrut i schaktet framkommer ytterligare en stenkonstruktion i VSV-ÖNÖ riktning med sten i ca storlek på 0,55x0,20x0,20-0,40x0,20x0,20 m varav en av stenarna hade ett stort bottendjup på minst 0,70 m. Stenkonstruktionen fortsatte under schaktets slutdjup. Rörledningar låg runt om hela konstruktionen. Vid syllens norra sida framkom en större mängd tegelkross (KL 110).
110	1	Utfyllnads-/raseringslager	7	0,7	0,7	-	Utfyllnadslager med mycket rasing som tegel och sten. Närmare botten övergick lagret mot en mörk och fetare karaktär med trärester i botten. Lagret var svår grävt på grund av den tjäle som fanns kvar i marken, detta medförde till en kompaktare karaktär samt svårigheter att avgöra lagrets konsistens. Fynd som framkom var av typen ben, keramik, kakel och trärester. Delar av lagret består enbart av återförda massor från diverse störningar som en Höganäsbrunn. Brunnen framkom vid den norra delen av lagret.
113	1	Murkonstruktion	1	1	0,7	-	Norr om 110 direkt under asfalten, framkom en murkonstruktion i NV-SÖ riktning. En av stenarna var något större ca 0,90x0,50x0,30 m. Framkom även murat tegel ovan stenarna och vid sidan om stenen. Vid murens södra ände framkom två mindre pålar/stölar. Mellan pålarna fanns dåligt bevarat träplank ståendes emot den möjliga muren. Vid borttagning av muren gick det observera att en av stenarna hade ett borrhål, konstruktionen bör därför ha uppkommit under 1700-talets senare hälft. Kakel och keramik som framkom runt om konstruktionen (117) kan dateras från tidigt 1800-tal. Muren fortsätter in under östra schaktväggen. Vid västra schaktväggen är muren avgrävd av kabelledningar. Muren kan dock mycket möjligt fortsätta väster om kabelledningen.
114	1	Stolpar intill mur	-	-	-	-	Vid 113 södra sida framkom två mindre stående pålar ca 0,15-0,20 m i diameter, en synlig och en enbart synlig i schaktbotten, mestadels av förmultnade trärester. Mellan dessa två stolpar fanns stående plank. Med en bredd på 0,10 m.

Bilaga 2. Kontexter, forts.

Kontext	Schakt	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek/höjd/djup (m)	Nivå (m.ö.h)	Observationer
115	1	Stenrad	0,9	0,3	0,25	17,5	Cirka 1 meter åt norr om 113 framkom ytterligare en mindre murrest. Bestod av två stenar i rad liggandes i en NV-SÖ riktning. Stenens storlek var ca 0,47x0,27x0,25 m. Framkom mycket murbruk, muren fortsatte även in under schaktbotten samt var störd av diverse kabelledningar.
116	1	Murkonstruktion	1,1	1	0,7	-	Två meter norr om stenraden 115 framkom en möjlig murkonstruktion av större sten. Stenens storlek var av ca 1x0,5x0,5-0,7x0,57x0,5 m. Konstruktionen låg i en NV-SÖ riktning.
117	1	Utfyllnads-/raseringslager	3,5	1,1	0,7	17	Utfyllnadslager som fortsatte norrut, fram till stenkonstruktion 116. Vid slutet av utfyllnadslagret strax innan Norra Grytsgatan direkt under asfalten. Framkom en större mängd tegelkross och större sten, en av stenarna hade en flatsida. Stenstorleken låg på ca 0,40x0,40x0,05 m och 0,40x0,40x0,40 m. Fynden som framkom bör komma från omrörda massor.
122	3	Större sten	1	0,4	0,4	15	Vid schakt på Kvarngatan under äldre kabelledningar framkom en större sten vid schaktets T-korsning, sten var ca 1x0,4x0,4 m. Konstruktion var avgrävd i norr och gick in under schaktväggarna i övriga väderstreck. Stenen var minst 0,40 m djup och framkom på schaktdjup 0,4 m. Stenen var även huggen likt ett trappsteg vid den norra sidan. Vid försök att lyfta stenen visade sig att stenen fortsätta en bra bit in under schaktbotten. På grunder av stenens storlek, minst 1x1 m, fick stenen ligga kvar och de nya kabelledningarna drogs över konstruktionen.
123	3	Organiskt lager	1	0,6	0,1	15	Mellan äldre kabelledningar och 122 framkom ett kompakt organiskt lager med träfiberrester och en mindre mängd fynd. Lagret täckte även större delen av 122. Fynden bestod av lite keramik och fönsterglas.
125	4	Organiskt lager	1	0,2	0,1	15	Mellan två större ledningar, i schaktets botten framkom ett fetare organiskt lager med trärester och animaliska restprodukter på en yta av ca 0,2 x 1 m och 0,1 m tjockt. Lagret gick inte att undersöka i sin helhet, då lagret framkom vid schaktets slutdjup.

BILAGA 3. FYND

Fynd-nr*	Objekt	Typ	Material	Del	Datering	Vikt (g)	Antal	Beskrivning	Gallrat (X)
101:24:1	Kritpipa	Pipa	Lera	Skaft	-	24	9	Cornerade.	X
101:24:2	Kritpipa	Pipa	Lera	Huvud	1700-tal	12	1	Sidan av klacken märkt G(I). Sannolikt svensk. Möjlig pipbruket Kronan Norrköping.	X
101:25:29	Fat/skål	Fajans	Keramik	Mynning, buk, spegel	Ca 1650–1750	24	7	Vit med blå målad dekor. Nederländerna.	
101:25:30	Obest. keramik	Fajans	Keramik	Mynning, brätte, buk	1700-tal	9	3	Ett fragment med blå linjedekor.	X
101:25:31	Kopp/stål	Fajans	Keramik	Botten	1700-tal	13	1	Invändigt målad dekor i septabrunt. Utvändigt svampapplicerad dekor i blått.	
101:25:32	Obest. keramik	Vitgods	Keramik	Buk	Ca 1650–1750	5	1	In- och utvändigt glaserad i grönt. Tyskland.	
101:25:33	Kruka	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, buk, botten	1700–1900	262	9	Brun- och grönglaserade skärvor.	
101:25:34	Skål	Yngre rödgods	Keramik	Buk, botten	Ca 1650–1750	175	11	Brun glasyr, en del med hommalad cirkeledekor.	
101:25:35	Kärl	Yngre rödgods	Keramik	Brätte, buk, botten	1800-tal	35	4	Svart glasyr.	
101:25:36	Fat/skål	Yngre rödgods	Keramik	Buk	Ca 1700–1850	54	2	Marmorerade i brunt, gult och grönt.	
101:25:37	Fat/skål	Yngre rödgods	Keramik	Buk	Ca 1700–1850	31	1	Gråvit med målad dekor i grönt och mörkgrönt.	
101:26:47	Skål	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, buk, botten	-	166	5	Brun glasyr; hommalad med koncentrisk cirkeledekor och växtmotiv i gult med gröna prickar.	
101:26:48	Kakel	Lera	Keramik	Blad, rump	1700–1800-tal	875	16	Engoberad men ej glaserad. Halvfabrikat.	
101:26:49	Brännplåt	Lera	Keramik	-	1800-tal	371	6	Delar av brännplåtar med kanelyrer och spår av grön, brun och svart glasyr.	
101:26:50	Skål	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, brätte, buk, botten	Ca 1750–1850	642	13	Grön, mörkgrön och brun glasyr hommalad med koncentrisk cirkeledekor centralt och "girland" dekor på brättet.	
110:132:21	Kakel	Lera	Keramik	Blad	Ca 1850–1900-talet	95	4	Vit glasyr, reliefdekor.	X
110:132:22	Kakel	Lera	Keramik	Rump, blad	1700-tal	280	9	Plant med grön glasyr.	X
110:132:23	Krus/kruka	Yngre rödgods	Keramik	Buk	-	49	2	En med brun glasyr, en med gråvit glasyr.	X
110:132:24	Blomkruka/kruka	Yngre rödgods	Keramik	Buk, botten	-	19	1	Oglaserad.	X
110:132:25	Brännstöd	Lera	Keramik			16	1	Tummed avlång bit lera med flat undersida som använts som rämnstöd vid bränning av keramik.	
110:132:38	Fat/skål	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, brätte, buk	Ca 1700–1850	263	91	Skärvor från flera olika fat. Grön eller brun glasyr, dekor bland annat vägband.	
110:132:39	Kruka	Yngre rödgods	Keramik	Mynning, buk, botten	Ca 1600–1800	125	7	Brun glasyr.	
110:132:40	Skål	Yngre rödgods	Keramik	Hänk, mynning, buk, botten	Ca 1700–1900	89	5	Grön glasyr.	
110:132:41	Kärl	Yngre rödgods	Keramik	Buk, botten	-	54	6	-	X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Bilaga 3. Fynd, forts.

Fynd-nr*	Objekt	Typ	Material	Del	Datering	Vikt (g)	Antal	Beskrivning	Gallrat (X)
110-132:42	Kruka	Yngre rödgoods	Keramik	Buk	Ca 1600–1750	65	4	-	
110-132:43	Fat/skål	Yngre rödgoods	Keramik	Buk, botten	1800-tal	30	4	-	
110-132:44	Tällrik	Flintgoods	Keramik	Bräm, kep, spegel	Ca 1770–1900	24	10	Vit	X
110-132:45	Fat/tallrik	Fajans	Keramik	Bräm, kep	Ca 1650–1800	11	3	Vit med målad blå dekor.	
110-132:46	Tefat/kanna?	Porslin	Keramik	Bräm, buk	1736–1795	13	4	Chien-Lung, Kina.	
117-201:10	Tällrik	Flintgoods	Keramik	Spegel	-	9	1	Vit	X
117-201:12	Fat	Yngre rödgoods	Keramik	Buk	Ca 1600–1750	133	5	Dekor i grönt och gult samt brunt och gult. En skärva med dekor av koncentriska cirklar.	
117-201:13	Trebensnryta	Yngre rödgoods	Keramik	Ben	Ca 1600–1750	62	1	Grön glasyr.	
117-201:14	Kruka	Yngre rödgoods	Keramik	Botten	-	7	1		X
117-201:15	Lock	Yngre rödgoods	Keramik	-	-	31	1	Grön glasyr.	
117-201:16	Kärl	Yngre rödgoods	Keramik	Hank	-	7	1	Grön glasyr.	X
117-201:17	Krus/kruka	Vitgoods	Keramik	Buk	1800-tal	9	1	Gul glasyr.	X
117-201:18	Lock	Yngre rödgoods	Keramik	-	1800-tal	39	1	Svart glasyr	
117-201:19	Fat/skål	Majolika	Keramik	Mynning, brätte, buk	Ca 1650–1750	54	5	Målad dekor invändigt: vit, gul och blå färg. Tillverkad i Nederländerna.	
117-201:20	Fat/skål	Majolika	Keramik	Mynning	Ca 1650–1750	3	1	Målad dekor ut- och invändigt: gul och blå färg. Troligen tillverkad i Nederländerna.	
117-201:26	Brännplåt	Lera	Keramik	-	-	221	2	Två fragment av brännplåtar med kanelyrer. Spår av grön glasyr på ovasidan.	
117-201:27	Kakel	Lera	Keramik	Blad	Ca 1850–1900-talet	27	2	Vitglasyr, relief.	X
117-201:28	Kakel	Lera	Keramik	Rump, blad, list	1700-tal	163	9	Platt med grön glasyr.	X
117-201:7	Kopp	Flintgoods	Keramik	Mynning, buk, botten	1800-tal	61	2	Tryckt dekor i blått mot vit bakgrund in- och utvändigt föreställande byggnader och träd. Även reliefdekor vid mynningen.	
117-201:8	Kopp	Flintgoods	Keramik	Mynning	Ca 1880–1930	6	1	Målad dekor i form av växtranka i grönt och blått utvändigt.	X
117-201:9	Kopp	Flintgoods	Keramik	Mynning, buk, botten	Ca 1850–1930	23	1	Vit med reliefdekor och vågig mynningskant.	X
117-202:3	Kritpipa	Pipa	Lera	Skaff	-	9	2	Oorerade.	X
117-202:4	Fönsterglas	Fönsterglas	Glas	-	-	7	2	Ena fragmentet med skuren kant, det andra med kröjlad.	X
117-202:5	Dricksglas	Dricksglas	Glas	Botten	1800–1900-tal	100	1	Klarglas.	X
123-270:11	Kärl	Yngre rödgoods	Keramik	Buk	-	9	3	Spår av gul och brun glasyr.	X
123-271:6	Fönsterglas	Fönsterglas	Glas	-	-	1	1		X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid mätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Rapporter från Arkeologikonsult 2022:3469